

CATALUNYA

Revista quinzenal

XV MARS DE MCMV

MINISTERIO
DE CULTURA

SUMARI:

Converses de N'Olaguer Recó, per Joseph Carner. — Improperia, per Miquel S. Oliver. — Furs de Valencia del Rey Don Martí, Trelladats d'un Còdex del segle xv. — Ègloga I de Virgili, traduïda per Mn. Joseph Paradedda. — L'Hostaler lladre. — El monja fina, rondalles trameses per Joana Vidal y Tarragó. — El Mestre Nou, per J. Pous Pagès.

Actualitats.

Gravat. — Retaule de Madona Sancta Maria, tramés pel Rey Martí a la Seu de Barcelona.

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

Converses de N'Olaguer Recó

—Amich Recó: sempre m'ha fet gracia el contrast de la paraulota revolucionaria *Comitè* ab la mansuetut candorosa d'això de la *Defensa Social*.

—Pobre *Comitè de Defensa Social!* Ja no té carlistes ni catalanistes. Es un paraygues sense branilles.

—Donchs si'n son fora aquexos dos elements, que son les dugues úniques energies socials cristianes de Catalunya, qui ha romás al *Comitè*?

—Els que s'enternexen. Hi ha senyors voluminosos, que esplayen en plors maternals el llard sobrer. Senten la dolcesa inmensa de cada cosa que passa. Una onada d'emoció els invadex, son pit s'axampla y per un moment senten que l'ermilla els hi es mesquina. Però llurs amors minvan, o, millor diré, se desinflan. Llurs esguards se tranquilisan; llurs sabatilles tornen á tocar terra, y aleshores els homes que s'enternían comprenen la vanitat de la llur alucinació. Aquexos son els senyors del *Comitè de Defensa Social*. Han adorat la barba ufanosa de D. Carles, la llengua entremaliada d'en Necedal, les ulleres den Polavieja, l'esguard melangiós del Dr. Robert, el somriure silenciós den Maura. ¡Que n'han vessades de llágrimes dolces d'alegría y admiració! ¡quines lluhentes beatituts devant l'Exit de torn!

—Es una llástima que aquex *Comitè* s'hagi tornat ingenuu y dols com una xacolateria. El Cristianisme no consistex en un ensopiment.

—Es just. Hi hagué un instant en que el *Comitè de Defensa Social* pogué esdevenir quélcom semblant a un gran cor bategador. Fou quan l'Ajuntament de Barcelona negá les subvencions tradicionals de caràcter relligiós. El *Comitè* havia d'agredir y triomfar. Els seus socis podían obtenir l'anulació del acort, o la suspensió del Ajuntament. Calia una puntada de peu, dura y definitiva. Però el *Comitè* era tímít y somrosat com la flor del atmetller, y organisá aquella famosa suscripció, aquell tranvia espiritual ahont tothom podia pujar per deu cèntims Y s'feren unes llistes, y les llistes dongueren pobríssim resultat. A pesar de lo qual foren entregades al Eminentíssim senyor Cardenal Bisbe de Barcelona, després d'una cridoria que feu en un castellá lamentable el més gentil y dispost dels defensors socials.

—De totes maneres, amich Recó, es evident que hi hagué un instant en que En Prat contá per les eleccions ab el *Comitè de Defensa Social*.

—Per les eleccions! Les eleccions me recordan un pintoresch passatge de la *Iliada*. Es al cant desè. Agameon está aprop de son vaxell, revestint la seua rica armadura, y dona consells a Menelau avans de una lluyta probable. «Per tot arreu ahont passis ordena en veu alta que s'vetlli, y honora el soldat anomenantlo ab el nom de son pare y de sa rassa. No SIGUIS GENS ALTÍVOL EN AQUEXA OCASIÓ.»

Mon amich Olaguer Recó feu una pausa. Les pauses del subtil argenter son temibles. Sos ulls s'abaxan com ab humilitat, però totseguit un finíssim somriure li ilumina gradualment la cara y els seus dits primorosos prenen iròniques positures:

—Barcelona está rúfola. El temps es calamitós com si

s'acostés un altre Any Mil; preveig eclipses, terratrèmols, glánols, estels de sañch... Afortunadament queda retallat un trosset de cel blau entre les obscuritats y les convulsions; allò es el *Comitè de Defensa Social* que vetlla per nosaltres. Son els *siete justos*, que'n hi ha prou per salvar una ciutat. Els *justos* están alerta. Comfiém, barceloníns. «Fills—com diu un personatge d'Eskil,—tendres nodrissons de vostres mares, esteu tranquils.» Lo esplèndit es qu'aquexos pacífichs defensors diuhen qu'anar contra el *Comitè* es anar contra Jesucrist. Sembla que Nostre Senyor ha despenjat un bras de la Creu per indicarnos el senyor Canals. Y el senyor Canals somriu modestament y accepta.

—Es ben cert que el *Comitè* es una cosa fora de la vida, abstracta, desconeguda. Devant l'inmensa putrefacció de les costums y la satànica rebelió dels cervells, el *Comitè* no penetra, no renova, no illumina. El *Comitè* judica, deploa, y va a trovar el Governador. No es una forsa, no es una direcció suprema, no es una aménassa, no es una esperansa. Apenes es un piset.

—Haurém de refusar definitivament l'esperansa de que el *Comitè* sigui una cosa útil?

—Els defensors del *Comitè* no son oradors. Ells podrián dir com l'*Hipolit* d'Eurípides: «Conech la veritat però no sé com dirla.»—No son polítichs; son com la quitxalleta de la plassa de la Catedral el diumenge á la tarda, que primer segueix un bateig, y després un altre y després un altre.—No son periodistes. Son els que feyan el *Diario Catalán*.—No son sabis. La seua erudició no va mes enllà dels articles de N'Adolf Clavarana (a. c. s.)—No son artistes ¡¡positivament!!...

—¿Donchs qué son?

—Son ríchs. Seuen tou. Fuman de caxa. Tenen els ulls satisfets.—Son gent excelentíssima, relligiosa, caritativa, íntegèrrima; me complasch en assegurarli. Y precisament

per aixó s'han hagut de cercar un entreteniment ben inofensiu, ben honest y ben quietet. Y han triat axò de fer un *Comitè* qu'en el fons consisteix en jugar al dòmino y beure axarop. ¡Pobra gent! No fan mal a ningú. Les seues cares son tranquiles. Trian ponents, comissions y subsecretaris. «Fan junta» com el de *Mossén Janot*; «fan Jochs» com els habitants de *Canprosa*. Son gent bona y sense esma. Ells comprenen vagament la seua inutilitat, però la seua inutilitat els hi es dolsa.

JOSEPH CARNER

Improperia

M'ho digueres y encare no ho puch creure.....

*Altre volta la branca s'afeixuga
al pes del fruyt que la llecor li roba
y les triomfals superbes ufanies.
¿Perqué no serà dat qu'en primavera
eterna, sempre en flor, els dies passin
de la bellesa única, y conservi
com un tresor l'inviolada forma
sense rendi 'l tribut que li reclama
una lley miserable de Natura?
Per ell jo se qu'ets dona, no Déesa
com als mortals pareixer tu podríes
si, en infeconda ociositat, les roses
del amor, esfullades entreguessis
al vent, ans que á la terra.*

*Tal les Ninfes
y els arbres dels jardins aristocràtics
en l'esterilitat de la Bellesa
se delitan.....*

*¿L'auspici no t'assusta
del gérme que glateix en tes entranyes
ni tampoch has pensat quant millor fora
deixarlo pera sempre dins l'imperi*

*del No-res, oblidat en sòn perpetua?
Mes, ay que no! Del baix instint es víctima-
que l'ha cridat, en un moment innoble,
à augmentar les dolors y la nissaga
trista dels fills d' Adam.*

¿A mí no'm veyas?

*¿L'amich infortunat y son etzemple
no bastaren?*

Un día será home.

*Qualque bellesa trágica, futura,
ne ferà d' ell lo que de mi ne feres
y sentirà 'ls turments que sols de vèuret
m' aufegan; y en eternes gelosies
y en plors nocturns s' escorrerà perduda
sa joventut y vinclarà l' esquena,
com Sísifus, al mon dels impossibles,
condampnat pera sempre à sopor tarlo
ó à caurer y à morir de la caiguda.*

MIQUEL S. OLIVER.

MINISTERIO
DE CULTURA

BIBLIOTECA DE

*Retable de Madona Sancta
Maria, tramés pel Rey
Martí a la Seu de Barce-
lona.*

Ffurs de València

del Rey don Marti

¶ R.^{ca} de Crim de fals.

Corregints et millorants la addicio del fur antich posat sots la present R.^a en lo .Cap. qui comença *sots pena de .LX. soles*, Ordenam que aquells qui portaran vi ala Ciutat de València en temps legut, pusquen vendre lo vi que portaran en menut o en gros, e axi a reuenedors com a altres, sens encorrimet de alguna pena.

Alcun notari qui per raho de falsia que haia feta sera stat priuat de offici de notaria per nos o per algun official nostre, vniuersitat o altre hauent poder, no puxa esser restituhit tornat o creat de nou en lo dit offici.

¶ R.^a De Crims.

Corretgins et millorants lo fur antich posat sots la present R.^a lo .Cap. XIII. qui comença *als ladres &*, Ordenam que per lo primer fur et de pocha cosa sia punit lo cometent aquell per açots et per eixili. E per lo segon furt sia punit per tolliment de orrelles et per açots et per exili, empero si la qualitat dela persona o la grauitat del furt primer o segon o requiren, sia punit

pus greument tro amort inclusiue, aconexença dela cort et dels prohomens, saluu que no li puxa esser tolt lo peu. E totes les altres coses en lo dit fur et en la addicio de aquell contengudes, romanguen en lur força et valot.

Fem fur nou que tota persona, de qualseuol ley stament o condicio sia, la qual palesament o amagada, de dia o de nit, sens manament de jutge posara o fara posar en les places, carreres o qualseuol lochs publichs, algunes scriptures diffamants alcu o injurians o posara o fara posar pintures o pitaffis a injuria o infamia de alcu, que sia punida per mort natural.

Tot hom, de qualseuol ley, secta o condicio sia, incolpat de crim appellat vulgarment de collera, si sera atrobat culpable, Sia condempnat amort natural, axi que del tot muira, ne donantse per catiu anos o en nenguna altre manera puxa escapar, ans en tot cas sia mort sens alguna gracia o perdo et sens tot altre remey. E si culpable no sera atrobat, sia del tot absolt. En manera que, sia o no sia culpable on sia dupte, no sen puxa fer peccuniarria composicio.

Ordenam que tot corredor qui sen ira o sabatra ab roba daltre tri comanada aell per son offici, que muyra.

Declarants lo fur antich .Cap. segon sots la present R.^a, Ordenam que alguns acordats en alcuna armada no puxen portar armes prohibites et vedades per lo dit fur. E siu faran, queles sien leuades per los justicies deles Ciutats Viles o lochs del Regne cascun en sa juredicció.

Ordenam que si molts acordadament seran amatar alcu, ela mort sera seguida, que tots aquells sien punits en lur persona axi com amatadors, en cara que sia cert per les naffres de qual de aquells sera mort, et la pena de .CC. morabatins sien tenguts cascuns per lo tot. Empero pagant la hu .CC. morabatins sien liberats los altres dela pena de aquells. E si en cas de baralla molts sesdeuendran en mort de alcu, e apparra per los colps del qual o quals dells sera mort, volem que aquell o aquells qui hauran fets los dits colps solament sostinga et sostinguen les penes en fur estatuhides.

Declarants lo fur *aquell qui sostendra pena corporal* posat sots la present R.^a, Ordenam que alcu qui haia abjurat per crim de heretgia e sia admes a penitencia per la esgleya, no perda alguns de sos bens .j. dominicus masto.

Fem fur nou que si alcu pendra de Sclaua o macipa que stiga ab altri alguns bens que sien del senyer ab qui stara o dela casa de aquell, sens volentat del dit senyer, que sia açotat per la Ciutat, Vila o loch hon stara lo dit senyor; pero si la cosa era detal valor que si meresques maior o menor pena, aquella puxa esser imposada tro amort inclusiue aconeguda dela cort et dels prohoms . dominicus masto.

¶ R.^a Del batle e dela Cord.

Lo batle nostre en les Ciutats et Viles Reyals no perturbe ni embargue lo Mustaçaf en lo exercici de sa juridiccio en les coses al dit Mustaçaf pertanyents segons fur, en special dins nostres Moreries en les coses següents ço es: per no bons et falsos pesos o pesades et en mesures no bones et en mercaderies o coses no leyals et en fer tenir les carreres publiques nedees et que no sien enlegides estretides ni pijorades, les quals coses son del dit offici de mustaçaf, et aquelles pot et deu exercir encara dins les moreries et açochs nostres; aço declarat queles moros si volran obrar dins les dites moreries, puxen edificar sens tornar atras pus per lo dit obrar no sien pus strets que huy son los carrers deles dites moreries. E per semblant pertany al dit mustaçaf o ason offici que les carreres dela pescateria no sien stretides o enpaxades per los venedors de peix ni les carreres deles carniceries sien enpoquides o stretides per les taules, perxes o clauilles; per les quals coses et altres pertanyents al dit offici de mustaçaf, manam al dit nostre batle et altres officials nostres sots la pena de .C. morabatins dor per quantes quier vegades contra faran, al nostre fisch applicadors, que no enbarguen o façen alcun empaix al dit

mustaçaf en les dites coses o altres toquants lo exercici de sa juridiccio.

Lo scriua dela batlia general deles scriptures actes et processses ques fan en la dita Cort, prenga per scriptures simples dos soles per full tansolament, et per escritures dobles, quatre soles tansolament per full. E si contre les dites coses fara, encorregue en pena de deu morabatins per quantesquier vegadescontrafara, et sia tengut de restituir en doble ço que mes dela dita tatxa pres o rebut haura . dominicus masto.

En lalumdi dela Ciutat de Valencia ni en altres parts de aquella, no sia pres exhigit o leuat de algun habitador de alguna Ciutat Vila o loch de Regne de Valencia, lo dret ques appella de aztoratge, ans del dit dret sien perpetualment franchs et immunes, puix aquells tinguen estores en lo dit almudi . dominicus masto.

En totes nostres Ciutats Villes reyalis de Regne de Valencia et termens de aquelles o en les moraries dins les dites Ciutats Viles o rauals de aquelles construhides, no sia sostenguda per alcuna manera taffureria publicament o amagada a persones de qualseuol ley, secta o condicio sie; et algu, de qualseuol ley, secta o condicio sie, cases propies o logades no sostinga o puxa sostenir taffureria sots pena de .L. morabatins dor, applicadors lo terc al nostre fisch, e lo terc al comu dela Ciutat o Vila on tal taffureria sera atrobada; et lo terç al acusador, per tantes vegades com atrobat hi sera. E si la dita pena pagar no pora, que sia açotat publicament per aquella Ciutat o Vila on tendra o sostendra la dita taffureria. E la punicio et castich deles dites coses et expulsio deles dites taffureries, pertanga al justicia en lo Crim deles dites Ciutats et viles, ço es, acascu dins sa juridiccio; et empero la expulsio et punicio dels moros pertagua et haia fer lo batle . dominicus masto.

Prouehim et ordenam que los habitadors del Regne de Valencia, no sien costrets ni forçats de pagar dret de borregatge, carneratge, quema o altres victigalls, los quals son o sien tenguts pagar alguns strangers que hauran contractat ab aquells, axi empero quen haien denunciar a algun official real en lo primer loch

real on seran, et la primera vegada quey seran apres que hauran fet lo dit contracte .j. masto.

¶ R.^{ca} De notaris.

Los examinadors et corregidors dels notaris quiseran elets segons forma del fur primer del Senyor Rey Namfos, aui nostre posat, sots la present R.^a, oltra lo sacrament en lo dit fur contengut, en cascuna examinacio de notaris ques haia affer en les Ciutats et Viles reyal, juren de nou en poder del justicia de aquella Ciutat Vila o loch on lo notari se haura, acrear o examinar que en la examinacio de aquell qui volra esser creat notari, axi en sciencia com en costumes, se hauran be et lealment asa enteniment lur, tot oy, amor, pregaries, fauor, temor et totes altres coses contraries apart posades; lo qual sacrament cascuna vegada haia scriure lo notari del dit justicia en los actes dela Cort. E fet lo dit sacrament facen lur examinacio deuant lo dit justicia et assesor seu siu ha et en presencia del scriua dela cort; et apres feta la examinacio, si los dits examinadors lan per sufficient et aprouen aquell, lo dit justicia atorgue a aquell qui sera examinat carta del dit offici, en la qual sien contenguts et nomenats aquells qui hauran lo dit notari examinat et atrobat sufficient. E adonchs reebut de aytal notari lo sacrament en fur contengut, aquell axi creat puxa vsar del dit offici . masto.

¶ R.^a De Guiatges e treues.

Ordenam que alguns qui seran realment detenguts presos en alguna preso deles Ciutats o Viles reals de regne de Valencia per crim, no puxen esser acordats ne guiats sino per passar en Cerdenya o en Sicilia, et la donchs los haiam nos guiar o lo nostre primogenit specialment et nomenada . masto.

¶ R.^a De Metges et de speciers.

Los examinadors dels metges elets segons forma de ffur, no rebran algun salari, do, ne serui. per examinar alguns metges de fisica o de cirurgia o barberia ne de examinacio de species. E si lo contrari faran, sien encorreguts en pena de deu morabatins per quantes vegades contra faran, dela qual pena haia lacusador la terça part et les dues parts sien applicades anostre fisch . masto.

Algun especier o apothecari no gos o presumesca vsar en la Ciutat de Valencia de ffer alguns exarops, confeccions de porgues o altres medecines, ne vendre aquelles axi confectes, si donchs primerament no sera stat examinat et atrobat sufficient affer les dites coses per los examinadors dels metges e per dos apothecaris o speciers qui cascun any deuen esser elets en la dita Ciutat. E si algu qui no sera aprouat per los dessus dits, vsara de fer les dites medecines o de vendre aquelles en la dita Ciutat, per quantes vegades contrafara sia encorregut en pena de .L. morabatins dor percebedors segons en lo present fur es contengut.

Cascun any lo justicia Ciuil dela dita Ciutat de Valencia lo segon dia de giner, de consell dels dos examinadors dels metges, elegesca dos abtes speciers dels aprouats, los quals sien per tot lo dit any vehedors de totes les medecines, exarops, porgues et confeccions, quels speciers o apothecaris dela dita Ciutat tendran o vendran, et los quals apres seran elets sien tenguts .VI. vegades lany ensemps ab lo Mustaçaff visitar et regonexer les medecines, exarops et confeccions fetes o que seran en los obradors dels dits apothecaris, et regonexer los materials que cascun tendra per fer les dites medecines, exarops et confeccions. E si trobaran qualquier exarops alterats et no bons ne sufficientes, et medecines, et confeccions per semblant no bones et los materials per fer aquelles no seran bons o tals com se pertany, de contiuent lo dit Mustaçaff creme, destrouesca et lance les dites coses; et no res menys aquell qui tals coses no bones tendra, encorrega en pena

de Cent sous. E los dits vehedors sien tenguts jurar cascun any en poder del dit justicia com elets seran que faran les coses en lo present fur contengudes. E en fer aquelles se hauran be et lealment diligentment et cürosa. Et lo dit regoneximent se faça en la Ciutat de Xatiua et uilles reals del dit Regne per aquelles persones que per los jurats de cascuna de aquelles seran deputades.

¶ R.^a De leuda et hostalatge.

Iat sia per propria regalia et preheminencia nostra, pertangna anos et no a altri actoritat et poder de atorgar impositcions et uectigals. Empero en les viles et lochs que no sien reals pertany als Senyors de aquells conixer per justicia si es necessari o expedient exhigir et leuar aquelles o no en les dites lurs viles o lochs et per consegüent permetre o denegar la dita exaccio . masto.

Ordenam que clergues de Regne de Valencia no puxen esser forçats ni destrets contra llur voler de reebre o albergar hostes alguns en lurs habitacions o alberchs. Masto.

Statuhim et ordenam perpetualment que si de pex pres et pescat en la mar, sera pagat terç del delme en algun loch de Regne de Valencia vna vegada. E constara per albara daquell aqui sera stat pagat o en altra manera legitima, que daqui auant daquell matex pex no sia pres, exhigit o leuat altre dret de terç de delme. E si entre los compradors, arrendadors o altres hauents dret en los dits terç de delmes de vn loch o de diuerses, sera debat o questio aqual daquells deu esser pagat lo dit dret aquell, aytal sia entre ells determenat, pero daquell qui vna vegada haura pagat, segons dret es, lo dit dret de terç de delme altra vegada no sia pres, exhigit o leuat lo dit dret. E qui contrafara sia encorregut *ipso facto* en pena de .C. morabatins, dels quals haiam nos la terça part et la terça part lo comu dela Ciutat, vila o loch on sera contrafet, et la terça part aquell del qual sera. pres exhigit o leuat lo dit dret contra forma del present fur, deles quals penes sia feta exeucio per lo batle general o lo batle de qualseuol Ciutat, vila o loch on sera contrafet. Masto.

¶ R.^a De corredors.

Mellorants lo fur antich qui dispon que cascun Ciutada de Valencia puxa esser corredor, ordenam que en la Ciutat de Valencia et Raualls daquella, no pusca hauer sino .CC. corredors tansolament entre corredors appellats dorella et de coll et de besties et de qualseuol altres noms o negocis axi mascles com ffembres. E en les altres Ciutats et viles reyals sien taxats et recluhits aquell nombre que sera benuist al consell daquella Ciutat o vila. Masto.

Hom qui port corona no sia reebut a offici de corredor. E per maior seguretat, ans que algu sia reebut al dit offici, prometa es oblich en pena de mil sous que per algun delicte o acte que cometes en son offici, no allegara corona et a aquesta matexa pena se oblich expressament la fermança ques acostuma de donar per cascun volent esser corredor.

La eleccio et recepcio dels corredors sia feta per lo justicia Ciuil dela Ciutat de Valencia et per lo justicia de cascuna Ciutat Vila o loch reals del Regne al començament de sa administracio, ab et de consell dels jurats et no sens aquells; los quals justicies et jurats dela Ciutat de Valencia, quant deuran començar la dita eleccio o recepcio, juren en poder del scriua dela Cort que en aquella eleccio se hauran lealment e be aprofit dela cosa publica, tota parcialitat e totes pregaries et hoy et fauor apart posades, et que hauran sguart que persona maiorment joue et de edat conuinent a treball corporal, que haia o sapia altre offici art o mestre de que puxa viure o que sia persona diffamada dalcun crim, o publich adultre, o concupinari, ne algunes vils persones no reebbran al dit offici de corredor, encara quey fos oy sia abte o sufficient, ans hi perfferran persones, bones leals verdederes et de bona fama, et no podents viure de altra art offici o mestre, de mentre sien sufficientes et abtes al dit offici . masto.

Corredor quis sera absentat o fuyt ab bens o coses daltri du-

rant son offici, per null temps puxa esser corredor o vsar de offici de corredor ne puxa esser reebut en lo dit offici . masto.

Alcu quino sia elet et reebut a offici de corredor segons forma dels presents furs, no vs daquell offici sots pena daçots dis-corrent per la Ciutat o per la Vila real on exercira lo dit offici.

Pus algu sera reebut a offici de corredor segons forma dels presents furs, no sia gitat o priuat daquell offici sens causa justa aconexença dela cort ab et de consell de sos assessors; la qual co-nexença la cort per son offici o instancia de part, puxa fer de con-sell dels dits assessors et no sens ells, appellat et hoyt de paraula lo dit corredor e sumariament; e si trobara aquell culpable puxa remoure a aquell del dit offici . masto.

¶ R.^a De jurediccio atorgada a aquells qui no han merimperi.

Declarants lo fur nou del Rey Namfos, aui nostre, posat sots la present R.^a, Ordenam que en los cases en lo dit fur contenguts, en los quals la metat dela pena dels delinquents pertany al senyors dels lochs que no han merimperi, si per nos, o officials nos-tres, o per los senyors hauents merimperi, sera feyta remissio o composicio en qualseuol manera, que de ço ques sera haut per raho de la dita composicio o remissio, sia donada la meytat als Senyors dels dits lochs, encara que sia feyta remissio o composicio, solament per lo dret pertanyent anos o als hauents merimperi. E si nostres officials o los hauents merimperi faran lo contrari, per quantesquier vegades contrafaran, sien encorreguts en pena de .C. morabatins, applicadors la meytat anos et laltre meytat als Se-nyors dels dits lochs qui no han merimperi.

¶ R.^{ca} De inquisicio de officials.

Declarants lo fur del Senyor Rey Namfos en R.^a de inquisicio de officials, quant ales viles et lochs dels braços ecclesiastich e

militar et de singulars de aquells, prouehim que sots aquest nom *assessors* posat en lo dit fur, sien enteses qualseuol juristes et altres qui sien vassalls dels dits braços ecclesiastich et militar, o que tinguen domicili o statge en les dites viles o lochs qui ordinariament, sens ffrau, donen consell als justicies, ara sien nomenats assessors o conselladors, o per qualseuol altre nom sien appellats.

¶ R.^{ca} De temprament de questes o de demades.

Com la Vniuersitat del loch de Museros sia de contribucio vniuersal et general dela Ciutat de Valencia en totes coses, et no sia rahonable que pus la dita vniuersitat pague sa part en los dons, seruis et aiudes que per la dita Ciutat son feytes anos, daltre part nos los poguessem fer demandes, per ço, per nos et nostres successors, prouehim et ordenam perpetualment que, per nos ne nostres successors, no puxen esser fetes demandes ala dita vniuersitat de Museros per qualseuol causa per necessaria o priuilegiada que sia; la qual prouesio et ffur, volem que sestena als feyts passats . masto.

¶ R.^{ca} Dels officis de Cancia Vice Alguatzirs e altres officials de casa nostra.

Nostres Alguatzirs, e de nostre primogenit, qui deura Regnar Deu juren, ço es, los nostres enpoder nostre, o de nostre Cancia, et los del dit primogenit en poder de aquell o de son Vicia, tota hora que seran requests per los jurats dela Ciutat de Valencia, o per los jurats dels lochs o viles on juraran, que en los actes que ells faran en lo dit Regne de Valencia, seruaran furs et priuilegis del dit Regne, disponents o parlants del offici de alguazir et contra aquells no faran o enantaran per alguna manera . masto.

Los Alguatzirs nostres o de nostre primogenit qui deu o deura Regnar, de les execucions que faran dalguns bens haien los capsous que han acostumat hauer segons ordenacio de nostra casa; empero quel dit dret dels capsous no puxa pujar mes de dos milia soles per gran execucio que sia . masto.

Alguatzirs alguns no leuen, prenen o puxen pendre o leuar, o fer leuar armes algunes, a persones de qualseuol ley o condicio sien, si donchs nos sdeuendran en brega o en aplech feyt o aparelat abrega. E enqualseuol de les dites cases, totes les armes que leuaran o faran leuar e pendre, haien o sien tenguts trametre als justicies dela Ciutat, Vila o loch del Regne on seran stades leuades tals armes, si donchs les dites armes no eren de nostres domestichs o de nostre primogenit o de persones strangeres dela dita Ciutat, vila o loch et de son terme, qui per affers sien en la cort o seguesquen aquella . masto.

Nos o nostre Primogenit, partits de alguna Ciutat, Vila o loch del dit Regne et terme de aquella o aquell, de continent passats .X. dies de nostra partença, ces del tot la nostra audiencia; et per semblant partit nostre primogenit, passats los .X. dies de sa partença, ces del tot la sua audiencia; dins los quals .X. dies feta la partença, se puxa enantar et diffinir en los feyts ja començats denant nostre, o de nostre primogenit presencia; et altres fets de nou, pus siam partits, no pusquen esser en aquella comentats; et si lo contrari deles dites coses sera feyt, volem que no haia alguna fermetat o valor.

Les questions axi Ciuils com criminals les quals seran stades auocades a nostra audiencia o de nostre primogenit o començades per aquella, les quals no seran stades determenades o deles quals nou sera stada, per nos o nostre primogenit feta comissio a determenar et finir aquelles, partit nos dela Ciutat, Vila o loch on hauran auocades les dites questions, o començades aconexer, et passats los .X. dies en lo proxim fur contenguts, et per semblant partit nostre primogenit et passats lo dits .X. dies, tornen als jutges ordenaris o delegats dauant los quals les dites questions se tractauen os degren tractar, sino fossen stades auocades o començades.

¶ R.^{ca} Deles Cenes.

Cena alguna de ausencia no sia pagada ni donada anostre primogenit, ni ala Regna ni amuller del nostre primogenit, ni a altre qualseuol persona de qualquier dignitat o condicio sia, sino anos et anostres successors Reys tansolament, en los lochs que ses acostumat pagar cena; la qual cena de ausencia, anos deguda, sia pagada anos o a aquells qui han causa de nos o de nostres antecessors . masto.

R.^{ca} Del offici dela Governacio.

Una matexa persona no puxa per alguna manera o cas, Regir o obtenir ensemps, los officis dela procuracio general et de la batlia general del dit Regne, ni esser ensemps assessor de abduy los dits officis. E si lo contrari sera feyt per qualquier concessio o prouisio nostra feta o fahedora, tal concessio o prouisio no valla, ans tot ço que per aytal persona sera procehit o enantat en qualseuol dels dits officis, sia nulle cas et va; saluu que Micer Domingo Mastho, que ha concessio dela assessoria dela Governacio et dela batlia, no sia compres en lo present fur . masto.

En tot lo Regne de Valencia no puxa hauer o esser creat o constituhit sino tansolament hun lochtinent de Governador general, lo qual nos haiam et puxam constituhir et posar per lochtinents locals o particulars axi com son los lochtinents dalla Riu de Xuquer, et dela plana, et puxam nos constituhir et posar oltra lo dit hun lochtinent general. E lo governador o lochtinent dessus dits, qui ara es o per auant seran, no puxen per alguna manera o cas, comanar son loch o subragar algu en lo dit offici si no en cas de malaltia o de ausencia, et en los dits cases ho aja comanar ason assessor o a altra persona honrada et abonada, natural del Regne de Valencia, la qual lochtinencia o subregacio no dur sino tant quant duraran los dits impediments . masto.

Gouernador no puxa inhibir o manar per son offici o a requesta de part a arbitre, arbitradors o amigables composadors elets per les parts pledegants o algun dells, affer o no fer algun procehiment o adar o no adar sinya o arbitracio; mas puxa en las Ciutats et Viles reals, si request ne sera, destrenyer los arbitres o arbitradors si son o seran tals persones que sien de son for o jurisdiccio ordinariament; En altra manera lur ordinari, request, los puxa et dega destrenyer de concordarse o de donarlos tercer, si donchs expressament en lo compromes no era aposat que tal destrenyiment no pogues esser fet. E si lo contrari deles dites coses sera feyt, sie nulle et no haia alguna força et valor . masto.

Pleyt de recors que sia de Ciutats o Viles reals, o singulars de aquelles, lo qual deual de causa o pleyt la qual o lo qual segons fur se tracte o deia tractar de nua paraula et sens scrits, per semblant sia tractat et menat de nua paraula et sens alguna scriptura; Manants als scriuants dela cort dela Gouernacio sots pena de .L. morabatins dor per quantesquier vegades contrafaran, que de tals pleyts de recossors, no reheben alguna scriptura, mas tansolament, si requests ne seran, puxen et sien tenguts reduhir en scrits breus la continencia dela sinya o determenacio del dit recors per memoria de aquella . masto.

Los notaris scriptors famuliars, domesticchs et comensals et encara sufragaris del dit offici o del Gouernador, en totes coses sien de for descuret e jurisdiccio dels ordinaris deles Ciutats et viles reals del Regne, segons que acascun pertanyera en sa jurisdiccio, exceptat tansolament en cas que qualseuol dels dessus dits delenquis, contrahes o quasi en coses pertanyents al dit offici dela Gouernacio, en lo qual cas tal persona enço que sera vist hauer delenquit o fet contracte o quasi, segons dessus es dit, sie de for del dit Gouernador et de la sua cord . masto.

(Seguirá).

Égloga I de Virgili

Melibeu y Títirus

Questió

Virgilius va escriure aquesta Égloga per agraïment á Octavius, qui en la distribució que feu als seus veteráns de les terres de Cremona y de Mantua, va deixar al poeta en pacífica possessió dels seus camps.

En ella hi descriu sa felicitat y la dissort dels seus conciutadáns, figurant ab el pastor Melibeu als mantuáns trets de les seves terres y indicantse ell mateix ab la figura del pastor Títirus.

Melibeu

*Del ample faig á l'ombra—tu, Títirus reposas
Y ab flauta lleu ensejas—tes pastorals tonades;
Nosaltres de la patria—deixem les dolces prades,
Nosaltres de la patria—fugim! ¡Tu á l'ombra gosas!
Tu, Títirus invocas—á ta Amaryllis bella
Y ensenyas á les selves—de repetí 'l nom d'ella!*

Títirus

*Va ser un Immortal—qui aquest repós ens feu;
Y ja que sempre á n'Ell—jo'l vull tenir per Deu,*

*Sovint dels corrals nostres—caurà damunt son ara
El tendre anyell que al càurehi—de roja sang l'amara.
¿Veus? Ell els bous em deixa—vagar per la montanya
Y à mi jugar com vulga—mon floviol de canya.*

Melibeu

*Ton goig no'm dona enveja—sinó que'm meravella
En mitx d'aqueixes terres—que la dissort flagella.
Fo mateix ja les cabres—pasturo ab greu desd'ara
Y ab greu major, oh Títirus—duch eixa cabra mare.*

Aquí entre avenallers—de tronch espessehit

Totjust ara ha parit.

*Y en la pelada roca—després ha abandonat
Dos bessóns, esperança—naixent del meu remat!*

*¡Ah, si no'm fou traydora—la ment, quantes vegades
Digueren les alsines—pel llamp atormentades
Qu'aixó als pastors de cabres—un mal ens anuncia;
Quants colps ho assenyala—com una cosa mala
Del cim del roure buyt—la sinistra cucala!*

*Ab tot, eix Deu, oh Títirus—que t'omple d'alegría
Tu 'm contarás qui sia!*

Títirus

*Eixa ciutat que'n dihuen—de Roma, jo'm creguí
Qu'era com nostra Mantua—(¡desventurat de mi!)
Hont els pastors d'ovelles—portem sovint à vendre
Als anyellets de mames—de carn encare tendre.*

*Com gossos ab cadells,—com cabres ab cabrits,
Tal comparar solía—els grans ab els petits;
Mes Roma 'l front aixeca—per sobre'l mon enter
Com entre 'ls tendres vímets—son front alsa 'l xiprer!*

Melibeu

¿Y quina causa tanta—dins Roma á tú 't duguera?

Títirus

*La llibertat vinguda—després de llarga espera,
Quan ja al tall d'estisora—ma blanca barba queya
Y quan ja d'esser lliure—mon pensament distreya.*

*Al fermé d'Amaryl-lis,—Galatea 'm deixá;
Puig sent de Galatea—(jo t'ho diré ben clar)
Ni'm creya ser may lliure—ni pel rescat (1) d'alta;
Y encar que molta víctima—dels meus corrals eixia
Y'l gras formatge feya—per la ciutat ingrata,
Jamay portava á casa—la ma vessant de plata.*

Melibeu

*¡Estrany no era, Amaryl-lis,—que trista als Deus cridesses!
¡Tenias fora á Títirus—á qui ensenyar poguesses
Els fruyts penjants de l'arbre!—¡Oh Títirus, si fins
Llavors invocaben—ton nom aqueixos pins
Y aqueixes fonts y arbredes!*

Títirus

*¿Qué fer? Si ni'm llevia—deixar els serveys meus
Ni veure tan propicis—en altre lloch als Deus?
Allá coneguí'l jove (2)—per qui en santes diades
Les nostres ares fuman—cada any dotze vegades;
Allá prest ell va atendre—mes queixes postulants:
—«¡Porteu á la pastura—minyóns, vostres vacades,
Va dir, deixeu que'ls toros—s'engreixen com aváns!»*

Melibeu

*¡Aixís, oh vell ditxós—les terres tens segures!
Prou grans et serán elles,—si un día les pastures
Cobreix la roca nua—ó 'l llach de jonchs fangosos!*

*May tes ovelles plenes— voldrán forratje estrany
Y dels ramats vehíns— els mals contagiosos
Als teus anyells de mames— no'ls hi farán cap dany!*

*Aquí entre'ls rius sabuts— y entre les fonts sagrades,
Oh vell afortunat,*

*Podrás captar à pler— les ombres regalades;
Y les abelles d'Hybla— per dintre l'enreixat
Que't deixa part enfora— de les vehínes prades
T'enrondarán els sàlsers— y 'n xuclarán la flor
Y t'omplirán de somnis— ab plácida remor.
Sentirás per les tardes— al podador cantar
Damunt de l'alta roca;— el tendre parrupar
De les colomes ronques— que tens en dolsa cria
Y'l plorar de la tortra— dins l'olm gegant hont nia.*

Títirus

*Aixís aváns que á Augustus— jo deixo d'estimar,
Veurás pel ayre 'ls cervos— ab ágil pasturar,
A la ribera 'ls peixos— en sech deixats per l'ona
Als desterrats de Parthia— bebent l'aigua al Sahona
Y á la Germania al Tigris;— qu'ans no'm fuge l'amor
Ells bratarán ses terres— é hi vagarán sens nort.*

Melibeu

*Mes ay, llensats nosaltres,
D'aquí anirém á colles— á l'África sedenta;
A colles á l'Escytia— y aprop l'aigua furienta
Del Oaxes de Creta;— endintre ab els Bretóns
Que la mar deixa enfora— de totes les nacions!
Potsé ab el temps, tornant— sorprés la patria veja
Y de l'humil cabanya— el sostre que verdeja;
Llavors un mal guerrer— tindrà aquet camp llaurat
Y un barbre aquestes messes!*

*¡Miréu hont ha portat
Als pobres ciutadans—la malahida guerra!
¡Miréu per quina gent—haurém sembrat la terra!*

*¡Aixís, oh Melibeu—pots empeltá'ls perers,
Pots endressá la vinya—pel goig dels forasters!*

*¡Anéu, oh cabres meves—remada aváns ditxosa;
Fa des la verda gruta—placidament estés
Com ara vos hi veyá—no os hi veuré may més
Allá á n'el lluny penjantes—de la roca espinosa!*

*¡Ni cantaré corrandes!—¡Ni essentvos jo'l pastor
De la ginesta mascle—podréu tastar la flor
Ni l'amargor dels sálzers!*

Títirus

*Mes ara ab mi podriás—aqueixa nit dormir
Damunt la verda fulla;—tinch formatje á desdir,
Tinch pomes savoroses—y tinch tendres castanyes!
¡Fa al lluny el fum dels masos—comensa de sortir!
¡Fa l'ombra cau més fosca—del cim de les montanyes!*

JOSEPH PARADEDA, PBRE.

NOTES.—(1) La paraula catalana «rescat» respón á la llatina «peculium»; donchs els llatins anomenavan aixís els estalvis que feyan els esclaus pera comprar sa llibertat.

(2) Octavius-Augustus es aquet «jove», que tenia allavors 22 anys.

L'Hostaler lladre

—Una vegada eran un pare y tres fills, y lo mes gran li va dir á son pare: Deixeu-me anar á fer de mosso; y son pare li va dir que no. Deixeu-m'hi anar, deixeu-m'hi anar; y tant lo va amohinar que li va dir:—Ves-t'-en, en nom de Deu.

Ell que s'en va y ¡camina que caminarás! va trovar un home que li va preguntar ahont anava. Ell li va contestar qu'anava á veure si trovaria un amo per posar-se á mosso, y aquell home li va dir si volia anar de mosso ab ell.

Ell li va contestar que sí, y se'n hi va anar.

Al cap d'un any que hi era, se'n va volguer tornar cap á casa; per recompensa l'amo li va dar una taula que no mes dient-li:—Taula: para'm taula,—sortia tota mena de menjar. Camina que caminarás ab la taula al coll, trova un hostal y se li fa fosch allí, y ell que diu á l'hostalera que li guardés la taula, pero que sobretot no digués:—Taula: para'm taula.—Quan va ser á dormir, l'hostalera desseguida diu:—Taula: para'm taula—y va sortir tota mena de menjar. Vetaquí que l'hostalera li va cambiar la taula y ell l'endemá 's va aixecar, 's va carregar la taula al coll y altre vegada ¡camina que caminarás! arriba á casa y va dir á son pare:—Pare, ja hay fet una gran fortuna. Y aixó?—va dir son pare.—Aquesta taula que porto, dient-li:—*Taula: para'm taula*,—surt tota mena de menjar.—Donchs á veure-ho—diu son pare.—Y vinga dir: Taula, para'm taula—y aixó molts camíns, pero la taula

no's va parar. Vetaquí que son pare li diu:—Qué tal?—¡quina fortuna! Ja volia dir jo que no t'enganyessin, ruch, mes que ruch! Y ell va quedar tot estamucat.

Allavors el segón diu al pare: Pare, deixeu-m'hi anar á mi.—¿Qué hi farás, si'l gran no ha dut res?—Pero tant el va amohinar, que li va deixar anar. Pe'l camí va trovar un home y li va dir:—¿Que'm voldriau llogar per mosso? Li va dir que sí, y al cap d'un any se'n va volguer tornar cap á casa, y per recompensa li va donar l'amo un ruch que cagava diners. Ell que se'n va y fa cap al meteix hostel. Els demana si'l volían recullir y li van contestar que sí. Quan se'n va anar á dormir va dir á l'hostalera que no digués: ruch, caga diners, cagan mes. Pero l'hostalera, quan va ser al llit desseguida ho va dir, y al veure que feya tants diners li va cambiar y n'hi va posar un altre. Quan se va despertar, pren el ruch y camina que caminarás; arriba á casa y diu á son pare: Jo sí qu'hay fet fortuna grossa, que mon germá no va ser bo per res; y 's posa á dir: Ruch, caga diners, cagan més, repetint-hu moltes vegades, pero 'l ruch no feya res y son pare li diu: Ah, ruch, ¡bestia! que també t'han enganyat. Y allavors va respondre'l petit: Pare, dexeu-m'hi anar á mi, que jo no'm deixaré enganyar com aquestos dos; y son pare li va dir: Ahont anirás tu qu'ets mes petit? Pero tant lo va amohinar que li va deixar anar.

Vetaquí que camina que caminarás, també va trovar un home y li va dir si'l volia per mosso. Se'l va quedar y també al cap d'un any se'n va volguer tornar cap á casa, y per memoria li va volguer dar una barra. Caminant va fer cap al meteix hostel, y quan es allí diu á l'hostalera que li arreglés lo sopar; y un pich va haver sopat se'n va á dormir, dient á l'hostalera que no digués: barra, para barra. L'hostalera ja esperava ab candeletes, que fos al llit, y quan hi va ser, diu: barra, para barra, y la barra comensa cop de barra ve, cop de barra va, y l'hostalera: Per'amor de Deu, barra párat; y aquell xich deya: Ara va be, barra. Si no'm doneu lo ruch y la taula dels meus germans, no la faré parar.—Aixó ray, respón l'hostalera, no tan sols aixó sino les riqueses que tu vulguis.—Para barra; y la barra va parar. Allavors li van donar la taula y el ruch.

Carrega la taula demunt del ruch y la barra, y acabat puja ell á dalt y va arriivar á casa tot descansat.—Pare, jo sí que hay fet grossa la fortuna, y son pare no ho volía creure.—Sí, sí, qu'es veritat, ja podeu baixar un llensol. Y allavors va dir: ruch, caga diners, cagan més, y va quedar una estesa de diners; y també va dir: taula, para taula, y va sortir tota classe de menjar. Allavors van quedar richs y la barra 'ls va servir per defensa y el qüento ja está acabat.

MINISTERIO
DE CULTURA

El mon ja fina

—Una vegada era una gallina que pasturava al devall d'un nogué, y diu que va caure una nou y li va tocar á la cresta. 'S va espantar. Diu: correu, correu, que'l mon ja fina! y corria ella.

Vetaquí que lo gall se'n adona y li diu: Qué tens, comare gallina? Diu ella: el mon ja fina; á mi, á mi, qu'un tros m'ha tocat á la crestallina; corrém, corrém, que la mort mos encampa! Trovan lo gat.—A qué tens, compare gall?—Pregunte-ho á la comare gallina. A mi, á mi, que m'ha tocat un troç á la crestallina; corrém, corrém, que la mort mos encampa! y corrian...

Ja trovan lo gos:—Qué tens, compare gat?—Pregunta-ho al compare gall.—Pregunta-ho á la comare gallina.—A mi, á mi que m'ha tocat á la crestallina. Corrém, corrém, que la mort mos encampa! y corrian, corrian...

Ja trovan la guineu.—Qué tens, compare gos?—Pregunta-ho al compare gat.—Pregunta-ho al compare gall.—Pregunta-ho á la comare gallina.—A mi, á mi, que ja m'ha caigut un troç á la crestallina. Corrém, corrém, que la mort mos encampa; y corrian...

Ja trovan lo llop.—Qué tens, comare guineu?—Pregunta-ho al compare gos.—Pregunta-ho al compare gat.—Pregunta-ho al compare gall.—Pregunta-ho á la comare gallina.—A mi, á mi, que ja m'ha caigut un troç á la crestallina; corrém, corrém, que la mort mos encampa! Y corrent tots sis reunits, van arribar al plá d'En Pascual.—¡Ay que se'ns ha fet fosch!—¿Cóm ho farém per quedar-nos aquí?—Mira, fem-nos una casa tots. Lo gall y la ga-

llina se la varen fer de ploma, el gos y el gat se la van fer de pel y el llop y la guineu se la van fer de cals y pedra. Lo llop á la nit diu que's va despertar y tenia una gana. Diu: gallineta, obra'm.—Nay, nay, diu, que'm menjarías.—Mira que faré un petet y una llufeta y faré caure la caseta.—Ja pots fe'l que vulguis, que la meva casa forta está. Ell que fá un pet y una llufa, tira la casa en l'ayre y 's menja la gallineta.

Després se'n va á la casa del gall y li diu: Gall, obra'm.—Nay, nay, que'm menjarías. Mira que't faré un petet y una llufeta y't faré caure la caseta.—Ja pots petar y llufar, que la meva casa forta está. Ell que fa un pet y una llufa y tira la casa en l'ayre y 's menja el gall.

Allavors se'n va á casa el gos: Gos, obra'm.—Nay, nay, que'm menjarías.—Mira que't faré un petet y una llufeta, y't faré caure la caseta.—Que no.—Ell que li fa caure la casa y se'l menja.

Després se'n va á casa'l gat y també fa'l meteix; el gat no'l volia obrir; pero ell ab un pet y una llufa li fa caure la casa y se'l menja.

En acabat se'n va anar á trucar á la guineu: Gineueta, obra'm.—No't vull obrir.—Mira que't faré un petet y una llufeta y't faré caure la caseta.—Ja pots petar y llufar, que la meva casa forta está. Y vetaquí que com que la casa era de pedra el llop no la va poguer fer caure. Y vista que no podia, li va dir: Guineu, escolta. Y la guineu desde la finestra va respondre: Digas. Diu: mira aquí al troç de cà la Isabel, hi ha un cirer molt carregat de cireres y si volías vindre mos les podríam anar á menjar. Diu: bueno, ja hi anirém demá al dematí.—Oh, diu, jo no'm llevo fins que'l sol me toca á la cúa.—Bueno ja t'esperaré.

L'endemá al matí, quan el sol li va tocar á la cúa, el llop se va alsar y se'n va anar á picar á la guineu. Pom, pom.—Quí hi há? Diu.—Soch lo llop, va, aném.—¡Ah! diu ella, quan tu hi anavas jo ja'n venia. Diu, tira-m'en un grapadet.—Perqué no matinaves.—Tira-me'n, tira-m'en. Y ella li tirava els punxóns. Guineu, diu, escolta.—Digas.—Mira, aquí al replá de cà'l Patro, hi ha una ceremanyera, carregada de ceremenyes.—Bueno, ja hi anirém.—

A quin'hora marxarem?—Mira, igual qu'allà, quan el sol 'm toqui á la cúa.

L'endemá de matí va passar lo meteix. 'S va alsar y va á picar á la guineu.—Guineu, aném.—Diu, quant tu hi anavas, jo ja'n venía.—Tira-m'en un grapadet.—Perque no t'aixecavas de matí; nay, nay, son pera mí. Vista que no la va poguer enganyar, diu: xica, demá es festa major de l'Argentera, anem-hi que mos farém un tip.—Aném.—Com ho podrém arreglar? diu lo llop.—Diu: Mira ja t'ho diré: tú cap allá á tres quarts de dotze que tot ja está cuit, te'n anirás dalt del campanar y tocarás á foch y jo aniré per les cases á menjar á les cassoles cuites y t'en guardaré per tu.—Se'n va 'l llop dalt del campanar y comensa á tocar á foch y la gent tot-hom á corre.—Ahont se crema, ahont se crema? Les dones á portar cántares d'aigua per apagar 'l foch y la guineu anant-se menjant tots els menjars de les cassoles; y per últim quan van trovar que no's cremava ré, van anar al campanar á veure qui tocava les campanes. Van cap dalt y trovan lo llop, y á cops de bastó el van aplanar y 'l van tirar del campanar á baix. Les dones se'n van anar cap á casa y van trovar les cassoles netes, tot menjat, y vehuen que sortia la guineu de les cases y també ab un bastó l'acampavan y li deyan: «Guineu, guineu ardera, estás farta y cavallera, que t'has menjat l'all-y-oli de câ la tía Montera.» Vetaquí qu'ella 's va escapar de la vila y el llop tot baldat ab les potes trencades també va sortir de l'Argentera com va poguer. Allavors diu:—Mira, montrestant tu estás ben farta y jo tot baldat y dejú y sempre m'has d'enganyar.—Verás, diu.—Mira, ja't faré fer un tip de peix. Anem-se'n aquí baix al toll de l'Aubiol y pescarem; y van pescar. Diu la guineu:—Verás, ara jo'l pendré cap dalt d'aquest pi, perque aixins aquí terra podria ser que algú 'ns donés una sorpresa y no'ns 'l poguessim menjar.—Bueno. Desseguida la guineu se'n puja pi amunt y el llop com que tenia mal no hi va poguer pujar; y ella va pendre tres ó quatre pedres de baix, que'l llop no se'n adonés y ella's va menjar tot lo peix. El llop n'hi demanava.—Comare guineu, tira'm un peix; y ella deya:—Te, y tirava una pedra dins el toll y deya: Ves, agafa

aquell tan gros! y ell deya:—Sí qu'ho deu ser, porque ha fet molta cuallada. ¡Ay! donchs no'l trovo, no'l trovo; y ella tornava á tirar altres pedres.—Mira veus, té. Y un camí tirant-li una pedra 'l toca y 'l mata, y la rondalla está acabada.

Trameses per JOANA VIDAL Y TARRAGÓ.

MINISTERIO
DE CULTURA

Lo Mestre Nou

Acte segon

Un replà de montanya vora l'ermita de Sant Miquel, la qual se veu d'escors y per la banda de l'absis en el fons dreta. L'ermita està bon xic més alta que'l primer terme, arrencant del mig de l'escena un camí pera pujarhi. Dit camí se trenca tot seguit en dugues branques: l'una puja cap al fons, passa pel costat de l'ermita y trenca pel davant de la mateixa; l'altra, passa per l'absis y condueix a casa l'ermità. El primer terme dreta'l tanca un marge força alt, que forma redòs. En l'esquerra primer terme'l camí que puja del poble; en segon terme, un altre camí que embranca ab un tercer, el qual, venint de l'esquerra, s'uneix ab el que puja a l'ermita. Al fons, llunyanes perspectives de montanyes. El paisatge es aspre, sever, dominanthi les grises tonalitats dels suros, les alzines y les roques granitiques. Es la diada de Sant Miquel, a les onze del matí. El sól, esplendorós, daura la montanya.

ESCENA I

En GUILLA y en SISÓ

A l'aixecarse la cortina, se sent la campana de l'ermita que fa la darrera senyal de l'ofici. Algunes dònnes ab caputxes blanques y dos o tres homes, pujen apressats desapareixent pel fons dreta. En GUILLA y en SISÓ venen disputant del poble.

SISO

No'n traureu pas rès: m'hi vui casar y m'hi casaré.

GUILLA

Però, vine ací, troç d'ase! No t'he dit que no més li volen donar mil lliures?

SISO

Mal no li donguessin que la roba de l'esquena.

GUILLA

Sac de fajol! Joestic que't donen cervell de gat. No coneixes tu mateix que pots trobar una pubilla com una casa?

SISO

Tant se me'n dóna. Jo'm vui casar ab la Lluçia y prou!

GUILLA

Un rabe't casaràs! Mentres jo te'n pugui privar, rail!...

SISO

Doncs me l'enduré a Fransa.

GUILLA

Ay el poca-penal!

SISO

Ben net que ho faré!

GUILLA

Noy, rebràs!

SISO (pujant cap a l'ermita)

Mala mort tinga si no ho faig!

GUILLA (embestintlo)

Vinc, mocós, que tinc de trencarte aquesta vara per les costelles.

SISO (bó .y fugint)

Ja ho he dit. M'hi casaré mal que us pesi!

(Desapareix per l'ermita.)

GUILLA

Ah, bergant!...

(Baixa tot malhumorat.)

Crièu fills!... No més serveixen per donar disgustos.

ESCENA II

En GUILLA y en BRANQUES

BRANQUES (venint pel camí del poble)

Y, doncs, padrí: també'ns hi hem arribat?

GUILLA

Com se faria! Passa de cinquanta anys que no hi manco a l'aplec de Sant Miquel.

BRANQUES

Feu bé! No'n tenim pas tants de dies de platxeria.

GUILLA

Per mí, sí, fillet, que ja s'han acabat.

BRANQUES

Y això?

GUILLA

El bordegàs, home, que'm fa perdre l'oremus! Està fort y ferm que vol casarse ab la Lluçia de cân Miqueló. Sac de fajol! Joestic que'ls de l'altre part l'ensibornen per ferme perterir.

BRANQUES

No tindria rès d'extrany. Sabeu ara quina se n'han pensada, els guits? Fan espedregar la canalla que va a estudi per la seva mainada.

GUILLA

A mí m'han fet la corretgeta a les pomeres, els grandissims murrís.

BRANQUES

Si no s'hi posa remey a cops d'estaca, prou ens en veurem de totes.

GUILLA

Ja pots ben dirho.

ESCENA III

Els mateixos y en LARI

LARI (baixant de l'ermita)

No sereu pas a temps a l'ofici: ja estan a mitja funció.

GUILLA

Jo he anat a missa matinal al poble.

BRANQUES

Jo també. No he volgut barrejar-mhi, ab aquesta llopada dels guits.

LARI

Vegessiu com s'hi presumeixen al presbíteri! Sembla que'l rey no'ls ha d'esser bon moço.

BRANQUES

Me volguessiu creure a mí, prou l'abaixarien aviat aquest orgull!

GUILLA

De totes maneres l'abaixaràn. Fes que s'acabi la causa que'ls hem aixecat per lo de les terres comunals.

BRANQUES

No tingueu por que'n vagi cap a presiri.

GUILLA

Però se'n faran més de set dobles de quatre. L'advocat diu que no podran deseixirsen per bones espatlles que tinguin.

LARI

Fort! Així potser s'acabaria'l robatori.

GUILLA

Y encara no'm volieu creure. Sac de fajol! Si no hagués vingut el senyor mestre, cap de vosaltres gosaria piular.

LARI

Ja veureu! Un té de mirarshi a comprometes...

GUILLA

Perquè tots plegats sou una colla de gallines.

BRANQUES

No es pas això. A mí may cap home m'ha fet frenta.

GUILLA

Doncs, per què callaves com els altres?

BRANQUES

Per què? Si haguessiu sentit lo que'ns deya l'altre vespre'l senyor Lluís ho entendrieu.

GUILLA

Y què us deia, veyam?

BRANQUES

Home, jo no'm sabré explicar com ell; però venia a esser com si diguessim que hi ha molts homes que, encara que semblin vius, es lo mateix que si fossin morts, sabeu? Treballen, menjen y dormen, però com el bestiar de casa vostra: sense d'això... sense...

LARI

Sí, vatja: que nosaltres érem morts per dintre.

BRANQUES

Això mateix.

LARI (a n'en GUILLA)

Perquè no hi veniu, vós, a escoltar les prediques que'ns fa a les vetlles?

GUILLA

Ay manyac! Aquestes cabories son bones pel jovent: els vells no estem per músiques.

ESCENA IV

Els mateixos, en LLUIS y l'ISAC

LLUIS (venint del poble ab l'Isac)

Heu sigut molt matiners.

BRANQUES

Y vostè tardà.

ISAC

Hem pujat tot xano-xano...

GUILLA (a n'en LLUIS)

Encara no sab rès de nou?

LLUIS

No; y m'estranya que la junta provincial no digui rès.

BRANQUES

An aquest pas ni la setmana dels tres dijous ne tindrem d'estudi.

LLUIS

No cal que us desanimeu per xò. La lley es prou clara y ens hauran de fer justícia.

LARI

La lley, la lley!... Els guits sen riuen de la lley.

BRANQUES

Massa que tenen qui's cuida de tòrcela.

LLUIS

No podran sempre. El fet de que un Ajuntament no vulgui donar lloc per escola es massa grave, per que les autoritats hi puguin fer els ulls grossos.

BRANQUES

Que li diré!...

LLUIS

Y menos ara, després de l'instancia que hem presentat, ab més de dugues centes firmes.

GUILLA

La llástima que no faran cap forsa. Entre totes plegades encara no representen cinquanta vessanes de terra...

LLUIS

Y què vol dir?

GUILLA

El govern no més fa cas dels que tenen.

LARI

Això sí que es cert. Els treballadors de la terra som el darrer full del calendari.

BRANQUES

Ningú'ns té per rès, malviatge!

ISAC

Un hom es mirat pitjor que una bestia.

LLUIS

Vosaltres en teniu la culpa.

BRANQUES

Nosaltres?

LLUIS

Sí, perquè sou els primers de no fer valer la vostra dignitat d'home.

ISAC

Y què vol que fem? No veu que tothom ens desprecia?

LLUIS

Però, per què us desprecien?

LARI

Oh!...

(Tots arronsen les espatlles.)

LLUIS

Precisament pel vostre treball, que consideren com un càstic.

BRANQUES

Pot ser sí que es això.

LLUIS

Y digueu: que seria de les ciutats y viles, dels lletrats y els poderosos, si vosaltres no fessiu llevar fruit a la terra?

LARI

S'haurien de morir de fam, vatua'l món!

LLUIS

Aixequen, doncs, el cap serenament, orgullosos de la vostra feina. Perquè vosaltres sou el fonament de tot, vosaltres, que ab la vostra suor fecondeu la terra fent que produeixi'l pa dels homes.

BRANQUES (engrescat)

Molt ben dit!

ISAC (ab emoció)

Malvinatge!

LARI (molt alegre, donant un cop a l'esquena d'en GUILLA)

Que us sembla, avi?

GUILLA (brandant la testa)

Què vols que me'n sembli?... Ja es una veritat, però... Sempre serem l'ase dels cops.

LLUIS

No desconfieu mai de lo que ha de venir: tot muda continuament.

ISAC (donantse un cop al front)

Lo mal es aquest nuvol que un té aquí dintre!

BRANQUES

Y encara'ls guits sen riuen perquè volem aprendre de lletra.

LLUIS

Deixeulos que riguin.

LARI

Com que no'ls convé que n'aprenquem!

ISAC

Si tots n'haguessim sabut anys enrera, no les haurien pogudes fer tantes trafiques.

GUILLA

Bé prou que les pagaran totes plegades. Ara ray que'ls tenim a la ratera!

BRANQUES

Sí; però es cosa llarga, y jo voldria acabarho més depressa.

GUILLA

Com?

BRANQUES

Mascarantne algun perquè servís d'escarment a n'els altres.

LLUIS

Y que'n treuries de fer un disbarat?

ISAC

Re! Que ells demà'ns tornessin la pilota.

LLUIS

Y vet aquí'l foc més encès que may.

BRANQUES

Bé, bé! Cadascú té'l seu genit y a mí que no'm busquin. Si vostè no fos tant bonatxàs, prou se'n gordarien de trèureli cançons y cridarli fásticos.

LLUIS

D'això sí que tant se me'n dona.

GUILLA

Oh!... Es que darrera de les cançons solen venir altres coses!

LLUIS

Però de què voleu que tingui por, si no faig mal a ningú? Y, trencant la conversa, veyam què portarà'l Rey per l'arroç.

BRANQUES

Conti que un dia com avuy voldrà lluirse.

LARI

Ja es extrany que no sigui aquí.

ISAC

No deu haver trobat les perdus aon se pensava.

GUILLA

Qui sab si tot esperantlo anessim a fer beguda? Me sembla que encara n'hi ha per estona de la sardana.

ISAC

Que hi anem, senyor Lluís?

LLUIS

No: jo pujaré a cà l'ermità, que mossèn Benet ja deu rematar l'ofici. Ahir vespre va ferme dir que volia veurem...

ISAC

Vinc ab vostè, doncs.

LLUIS

No, home, ves. Que tens por que algun llop se'm mengi? Quan hagi deixat al senyor rector, ja faré cap a trobarvos.

ISAC (ab recansa)

Com vulgui.

GUILLA

Serem a l'era de l'ermita, sent?

LLUIS

Molt bé.

GUILLA (tot anantsen)

No més el temps de fer el toc a la font y hei pujem desseguida.

LLUIS

Que vagi de gust.

BRANQUES

No s'hi cansi.

(En GUILLA, en LARI, l'ISAC y en BRANQUES se'n van pel segon terme de l'esquerra. Quan són fòra en LLUIS va pera pujar a l'ermita. El REY baixa de la mateixa.)

ESCENA V

En LLUIS y el REY

REY (malhumorat)

Bon dia tingui.

LLUIS

Hola, noy! Què portes per l'arroç?

REY (acabant de baixar)

Lo que porto un acalorament que'm recrema les entranyes!

LLUIS

Y això? Què't passa?

REY

M'han enmetzinat els gossos!

(Se descarrega'l fusell y s'asseu en el marge del camí.)

LLUIS

Què'm dius!

REY

Lo que sent!

LLUIS

Pobres bestioles!

(Una pausa.)

Y com ha sigut?

REY (lentament, ab dolor concentrat)

Que ho sé jo, pobre de mí?... Aquesta matinada, al sortir de casa, ja m'ha semblat que no seguien ab el dalit de sempre... tot sovint tenia de clamarlos perquè no's quedessin endarrera... Però qui s'havia de figurar semblant cosa? Tot d'un plegat s'han ajegut per terra, y vinga revolcarse d'un costat y altre, ab uns udols que no més de pensarhi!... Y allí s'han quedat, després de dugues hores de patir, com no pot dirse.

LLUIS

Tant carinyosos que eren!

REY

Y tant obligats! May deyen de no per espesses que fossin les bardisses.

LLUIS

Lo que sembla extrany, que pugui haverhi gent tant engegada de malicia per fer mal a una bestia ignocenta.

REY (aixecantse)

Això es lo que jo dic, punyal! Si algun agravi tenien rebut de mí, haguessin vingut a dirmho; m'haguessin vingut a trovar cara a cara, en comptes de revenjarse d'aquesta manera! Els brètols! Que'ls havien fet les pobres besties? Quina culpa hi tenien elles? Ah, repunyal! Si jo puc saber qui ha sigut el mal ánima, no n'enmetzinarà may més cap, jo li juro!

LLUIS

Bé, home! Que hi faràs? Ara ja no té remey!... Val més que no hi pensis, que ho deixis córrer.

REY

Que ho deixi córrer, diu? Ah, no! Vuy que sen parli molt temps de les honres que'l Rey farà a n'els seus gossos. Tota la plana d'Empordà té de veure a la nit les lluminaries.

LLUIS (mirantlo fixament)

Què penses fer?

REY

Que penso fer?

(Després d'una pausa, ab ferma decisió.)

Ara deuen riure'ls guits de la seva malifeta; però no riuran sempre, no. Ja'ls vindran ganes de plorar quan el gall de cresta roja arbori les suredes!

LLUIS

Què dius, desgraciat?

REY

Tots els boscos d'aquesta mala llopada cremaran com un lluquet!

LLUIS

Te'n guardaràs de ferho! No coneixes tu mateix...

REY (interrompentlo)

No, no: no'm digui rès, que tant ne treuria. Ja estava prou regirat de tot lo que fan a vostè; això dels gossos ha sigut la balansada.

LLUIS

Però, escolta...

REY

Es en va, senyor Lluís. Ja li he dit lo que feya'l cas y el Rey no més té que una paraula.

LLUIS

Hem de renyir, doncs?

REY

Renyir, diu?

LLUIS (ab molta fermesa)

Si tu proves tant sols de fer lo que deyes, no'm miris may més la cara!

REY (després d'una pausa, esclatant)

Repunyall! No sé com es vostè, també! Després de tot lo que s'ha de veure per culpa d'aquets brètols, encara vol abonarlos.

LLUIS (somrient ab bondat, bó y posantli'l bras a les espatlles)

Això són coses que ara no pots entendre perquè la sang té bull. Quan estiguis més assossegat tornarem a parlarne.

(Pujen cap l'ermita pel camí que passa darrera l'absis.)

Què ja has esmorzat?

REY (sorrut)

No n'he pas tingut ganes.

LLUIS

Entrarem, doncs, a câ l'ermità, menjaràs un bocí y te revindràs una mica.

REY (després d'una pausa quan estant a punt de desaparèixer)

Però, escolti: jo no l'entenc a vostè. Devegades no sé si es... boig o sant!

LLUIS

Ni una cosa ni l'altra. Soc un home que estima als bons y compadeix als dolents. Y a tu no voldria veurem may obligat a **compadirte**.

ESCENA VI

Els mateixos, en MIQUELÓ y en MUSTELA

(D'una mica abans en MIQUELÓ y en MUSTELA han sortit de l'ermita, baixant cap al prosceni. En MIQUELÓ s'adona del MESTRE y el REY y s'atura.)

MIQUELO (a n'en MUSTELA, cridant pera que'ls altres el sentin)

Míratel: que no l'has vist al senyor Mestre Tites?

REY (ab una foguerada d'ira)

Repunyal! No t'escaparàs!

(Aixeca'l gallet y va pera encararli'l fustell.)

LLUIS (deturantlo)

Què fas, desgraciat!

REY

Déixim, que vuy estanglarne un!

LLUIS

Te'n guardaràs.

MIQUELO (ab ironia)

Aguanteulo fort, pobret, que's podria perdre!

MUSTELA (baix, estirant a n'en MIQUELO)

Calla, home, també!

REY (a n'en LLUIS)

Però, que no sent, encara?...

LLUIS (empenyentlo pera que se'n vagi)

Déixal estar! S'ha de tenir seny per aquells que no'n tenen.

MIQUELO

Fugiui! Els entenimentats!

(El REY, al sentirlo, fa un moviment pera encararshi de nou.)

LLUIS (empenyentlo)

Anem: passa, passa.

REY (ab un crit de rabia abans d'anàrsen)

Algun dia les pagareu totes plegades!

(En LLUIS y el REY desapareixen darrera l'absis: en MIQUELO s'els queda mirant bó y rient ab ironia.)

ESCENA VII

En MIQUELÓ y en MUSTELA

MUSTELA (an en MIQUELÓ)

Que ets beneit tu també! Si t'hagués clavat una perdigonada tot això tindries.

MIQUELO

A mî? Fuig home, fuig! No hi ha perill que's desmandi.

(Se sent tritllejar la campana de l'ermita.)

MUSTELA

Bé, bé! Si m'has de creure, an el Rey no li busquis bronquina, perquè té males puces.

MIQUELO

Lo que té que ningú s'ha cuidat de picarli la cresta: per xò gasta tants fums. Però fes que un dia pugui adobarmhi! Ja'l deixaré ben allissat: an ell y a tots els ximplés que'l segueixen.

MUSTELA

T'ho agafes malament. No es pas an el Rey, ni an els demás del poble que s'ha de moure fressa, si volem arreglar aquest tripijoc. Fora l'esguerra-cries del mestre tots farien de nou la farina blana.

MIQUELO

No hi serà may de sòbres donarlos una bona fregada d'orelles per que no hi tornin. Y en quant a l'escura-tinters no tinguis por que hi faci pols gaire temps per aquestes terres.

MUSTELA

Que't diré! Cada dia son més els que l'ajuden. Y nosaltres ens ho prenem tant a la fresca...

MIQUELO

Encara no fem prou? No pot sortir al carrer que petits y grans no l'enllardem de fàstics...

MUSTELA

Per aquestes coses val més un bon truc, que cent males paraules.

MIQUELO

També li tustarem l'esquena si tant ronceja.

MUSTELA

Ja hem esperat-massa. Si no fos que a mí no m'està bé perquè després dirien... Deslligat de mans com tu voldria trobarme: ja li hauria donat el passeport.

MIQUELO

No t'espantis que hi ha més dies que llangonices.

MUSTELA

Es que quan ten determinis potser no hi seràs a temps.

MIQUELO

Què vols dir?

MUSTELA

Què vuy dir?... Rè: tu ves dormint a la palla! Però tingues compte que no't facin veure la padrina.

MIQUELO

Qui me l'ha de fer veure?

MUSTELA

El mestre te la farà veure. Encara no t'has adonat de que vol segarte l'herba sota'ls peus?

MIQUELO

Que'm pelin si sé de què'm parles.

MUSTELA

Net y clar doncs. Que mira d'afaitarte la xicota.

MIQUELO (ab to d'amenassa)

Ja farà per manera de guardarsen!

MUSTELA

Mira si sen guardarà gaire que joestic que ja s'hi enten.

MIQUELO

Ab la Mercè?

(En MUSTELA fa que sí ab el cap.)

MIQUELO (després d'una pausa)

No pot ser!

MUSTELA

Tu mateix: viu refiat! No manca qui'ls ha vist enqueferats pels ombrius de la riera.

MIQUELO (després d'una altre pausa)

Qui t'ho ha dit això?

MUSTELA

Déixatho correr qui m'ho ha dit. Lo que si t'aconcello que facis l'ull viu. Mire que pels aires no hi van pas a resar pare-nostres a darrera les verdisses.

MIQUELO (esclatant sobtadament)

Mal rellamp! Li tinc de trencar les barres an aquest mort de gana! Avuy mateix: aixís que'l trovi.

MUSTELA (calmantlo)

Xist! No t'esbalotis, home, no t'esbalotis! Que'n treuries de ventarli quatre plantofades si tot seguit vindrien a descompartirvos? Val més que esperis a fer el teu fet quan ningú pugui destorbarte. Ell cada dia surt a passeig: mires d'encolletarlo en un recó

de montanya... y qui gemega ja ha rebut. Rès té d'estrany que un home rellisqui y s'estimbi daltabaix d'una cinglera.

MIQUELO

Sí; tens raó.

(Una mica abans la campana ha deixat de tritllejar. Homes y dones baixen de l'ermita, desapareguent pels diferents viaranyes de la montanya.)

MUSTELA (signant la gent que passa)

Mira: ja deuen haver acabat la professó.

ESCENA VIII

Els mateixos; l'ARCALDE, en MARTÍ, en LARI, l'ISAC, en GUILLA y en BRANQUES: al final en JAUME

(L'ARCALDE y en MARTÍ baixen de l'ermita junt ab tres o quatre homes. L'ISAC y en LARI, seguits d'en GUILLA, en BRANQUES y altres homes, tornem de l'esquerra, pujant cap a l'ermita pel camí de segon terme.)

ARCALDE (a n'en MUSTELA)

Els folls devien tenir por que no han tret el nas a l'ofici.

LARI (desde'l camí de segon terme estant)

Que garles tu dels folls? Gordat que no't mossin, guit de l'infern.

ARCALDE

Tingues compte ab la llenga!

LARI

Fugiui! L'arcalde de pega.

ISAC (a l'ARCALDE)

Més valdria que vigilessiu an els que malmeten les viandes dels horts, en comptes de cassar fressa.

MARTÍ

Tu deus saber qui son.

LARI

Això tu que hi vas de colla.

MUSTELA

Podeu ben enraonar, després d'haverme calat foc a les palleres.

BRANQUES

Te les devies encendre tu mateix sortint de l'hostal calent d'orelles.

MIQUELO

Y les gallines den Mascort? Qui va enmatzinarles?

GUILLA

Jo'l que voldria saber qui m'ha fet la corretjeta a les pomeres.

MIQUELO

Massa poc! El coll vos havien de tallar.

BRANQUES

Fesho tu si ets tant maco!

MIQUELO

Rès me costaria.

BRANQUES

Llenga tens!

MIQUELO

Y fets!

BRANQUES

Doncs, acostat que t'escalfarem.

MIQUELO (adelantantse)

A mi? Mala negada!...

JAUME (baixant de l'ermita)

Miqueló! Déixals estar.

MARTI

Son folls!

BRANQUES

Calla guit!

MUSTELA

Au a mossegar lluny!

LARI

Arri al diable a tirar cosses!

BRANQUES (a n'els de la seva colla)

Tinc unes ganes de tustarlos l'esquena!...

ISAC (estirantho cap a l'ermita)

Passa home! No busquis més raons.

(En LARI, en GUILLA, l'ISAC, en BRANQUES y els homes que'ls acompanyen, desapareixen dalt de l'ermita, enraonant acaloradament. En MARTI y els homes que han baixat ab ell, sen van pel segon terme de l'esquerra fent animats comentaris.)

J. POUS y PAGÉS

(Seguirá)

Actualitats

CONGRÉS DE LA LLENGUA CATALANA.—Mossen Alcover el proposà al Ateneu Barcelonès el 25 de Janer de 1904. L'infatigable filòlech ha enllestit molta feyna d'allavores ensà; sos estudis y consultes li asseguran el Congrés, y l'èxit del Congrés. Heusaquí els temes pensats fins are:

1. Unidat de la llengua catalana dins totes les seues varietats dialectals que presenta avuy y ha presentades sempre.—2. La llengua catalana llingüísticament es tan autònoma y subsistent com qualsevol de les altres neollatines.—3. La llengua catalana, per tots els qui l'hem mamada amb la llet de les nostres mares, es absolutament indispensable y insubstituible com element d'expressió artística.—4. Per reconstituir la llengua catalana s'es mester com el pa de cada dia l'estudi seguit y obstinat dels nostres clàssichs dels sitgles XIII, XIV y XV.—5. Importancia y necessitat dels estudis gramaticals per tota literatura y especialment per la nostra.—6. Ullada general a la fonètica catalana: son caràcter propi dins la familia neollatina.—7. Importancia de l'ortografia: necessitat d'equilibrar l'element fònic amb l'etimològich.—8. Necessitat de redimir la prosòdia catalana de l'influència castellana, especialment per lo que pertoca a la diftongació. Hem d'esser feèls a la tradició dels nostres clàssichs, que seguiren sempre la tradició llatina.—9. Ullada general a la morfologia catalana; esment especial que s'ha de posar en la formació y admisió de paraules noves.—10. No hem de permetre que la llengua catalana siga tributària de cap llengua estrangera; per fogir del castellà no hem de caure dins el francès.—11. La llengua catalana té sin-

tacsis pròpia; necessitat absoluta de restaurar el seu imperi.—12. Elements sintactichs no llatins que hi ha dins la llengua catalana. —13. La sintacsis es la sustància de l'idioma. Les ingerències forasteres no s'hi noten tant com dins la fonètica y la morfologia, y per axò s'imposa una defensa especial de la nostra sintacsis, y per lo metex el primer congrés de llengua catalana se fica principalment en la defensa de la seua sintacsis. —14. Pronoms y abjectius pronominals: us correcte del *llur*.—15. Particules pronominals: *hi, en-ne, ho*. —16. Relatiu *possessiu* català, equivalent al llatí *cujus, quorum, quarum*. 17. Us de les preposicions.—18. La preposició d'acusatiu A en les oracions d'*activa*.—19. Us de la *veu passiva* en català. —20. Concordansa del participi amb el terme d'acció en els *temps composts* de la *veu activa*: lo que ensenya la tradició; l'estat actual; norma que cal adoptar. —21. Us dels aussiliars *esser y haver* en els *temps composts* de la *veu activa*: lo qu'ensenya la tradició; l'estat actual; norma que cal adoptar.—22. Les oracions condicionals: el verb *condicionant* ¿ha d'estar en *pretèrit imperfet d'indicatiu* o de *subjuntiu*?—23. Quant els pronoms personals suplexen un complement directe y un indirecte ¿quin toca anar devant: l'*acusatiu* o el *datiu*? La tradició dels nostres clàssichs de posar devant l'*acusatiu*, conservada a Mallorca. —24. Hem de defensar la nostra llengua y treure cara per ella, de boca y amb les obres, sempre y aontsevulla, fent respectar tots els seus drets.

ESTÁTUA

Entre un grupo d'abets, tots plens de cel,
 del jardí en un recó de sombra ufana
 una dona de marbre, sobirana,
 somriu mitj despullada dins son vel.
 Els abets, de l'altura anyoradissos,
 tots abatuts van abaixant les branques,
 ella, l'estátua, en mitj de son desmay
 la linea pura de ses formes blanques,
 retalla sobre'l blau d'un tros d'espai.

Y'l temps passa al damunt, la primavera
 l'ompla de flors y cants, al seu darrera,
 l'estiu l'adorm del sol a la calor,

ab esquitxos de fanch, ab brossa y quera
la taca la tardor...

Mes ella no's con mou: altiva y lassa
insensible somriu á lo que passa
que neix y esclata y's marceix y mor...
Y allá s'está sobre d'un bloch plantada
triomfant per sobre tot, com admirada
somrient eternament — mitj despullada.

CLAUDI PLANAS Y FONT.

RENECHS MALLORQUINS. — ¡A re mil carretades de senayes de
guitzes! — A recapso! — Capso capso! — A re mil dotzenes de grosses
de mistos! — A rebots y a l'ayre! — A revera cresta! — A re mil pipes!
— A requerayna! — A refona! — A rebotre! — Com es vetla llissa! —
Com es vetla vera! — Rebota! — Bon rebota ferrera! — Remissada! —
Bon remissa de moro que no peca! — Bon rellissa! — Refotessa de
can pau! — Relley divina! — Refieta! — Bon refieta! — Recañari! — Re-
quevera! — Bon recamissa y va una! — Recens mil guimes! — Bon
recotra! — Recens mil carretades de carrerons de butxaques veyes!
— Recoranta caramuxes! — Bon cap de brot! — Bon repunyal! — Re-
foy! — Cotri cotri! — Caray caray! — Bon remiscla! — Repullaca! —
Recaramba! — Refosca! — Bon recadira baxa! — Bon reforreyat vey!
— Fosca d'auga! — Rediantre! — Bon resvidauga! — Punyalada! —
Bon repunyalada! — Bon recotxonilla! — Bon queray! — Bon queray
de moro! — Recamissa de moro! — Recent gotés d'aygo (o de vi!) —
Recotxo! — Retremendo! — Recent nius de terrola! — Recoranta te-
ros! — Bon recarape! — Bon remumareta! — Revennyoli! — Rejerma-
nets! — Re mil gomes dich! — Recent milions de dimonis boyets! —
Bon revere mil! — Punyal de llana, que no fa mal! — Fet sa guitza!
— Fet trons! (1) — Fet fondre! — Fet prende! — Que dimontre! — Te'n
vols anar a rodar! — Te'n vols anar a la gloria! — Vols te fer de Deu!
— Vols te fer trons! — Vols me besá es nas! — Vols te'n anar a tocar
diana en es port de Mavó! — Vols te fer de can boqueta! — Vols te'n
anar a rodar a sa cini de sa Marjal! — Vols te fer trons tu y qui
prega per tu! — Cetra cetra! — Punyalando punyalando! — Aquesta
si qu'es blava! — Aquesta si que me's lletja! — Es carabassa! — Es
corbeys de s'asse! — Es cobrombos! — Es coveta! — Caspi! — Refoten-

(1) Exclamació predilecta d'En Joan Alzina y Melis, que li repeteix ab cons-
tancia verdaderament exemplar.

te, refotente—(A n'els animals): Mal te tocassen cent mil nius plomats y cuïts!—Mal te tocás xexa!—Mal tornasses d'or!—Mal te tocassen cent lliures!—Mal te tocás por!—Mal te tocás xuya!—Mal tornasses de plata!—Mal tornasses d'or y es carro de plata!—Si no'n donave conte a Deu!

TEATRE —La traducció catalana de *L'escola dels marits*, treta de la castellana de Moratín, es un model de grolleries y castellanismes. La xamosa comedia de *Molière* fou presentada amb la riquesa acostumada en el teatre Romea, y els actors feren quan pogueren per salvar la *novella* producció. Entre ells s' distingí en Martí, que vestia esquisidament; tant, que aleshores no vaig trobar extrany que a Madrid haguessin intentat quedarsel, quan la companyia catalana hi aná com a prototipo y arbitre, d'els *gentlemans*.—Al acabar la representació el públich demaná al autor, y sorti un tal... Camps y Arnau a saludar. ¡Pobre autor, y pobre públich!

—*Boca d'infern*, es un bonich monolech original d'en Pompeyus Creuhet, ahont ha sapigut fondre amb justesa la nota pintoresca amb la sentimental. Literariament, es superior á lo que jo l'hi coneixia. La finalitat es saludable y educativa, revelants-hi en ell molt bon gust. En Rojas l'interpreta amb molt carinyo, fentse aplaudir y demanar ab insistencia l'autor.

—En Joaquim Vinyas ha obtingut un éxit sorollós, interpretant el monolech *L'escudellómetro*. Es un actor de positiu talent que sab trovar matisos, y consegueix impresionar al públich, fins amb obras buides y carrinclones.

—En Faust Casals y Bové es un cor generós. *Sacrifici*, es un drama escrit amb entussiasme envers els humils, pero res mes. Demuestra en ell desconeixement absolut del tema que tracta, y els seus tipos no son may reals. Ademés, en Casals—sens dupte degut a lectures recents,— está influensat, per autors moderns de casa, y de fora. L'hi cal estudiar y despendres de tota influencia per fer obra positiva.

ENRICH PAZ

MÚSICA.—Senyors: Al Liceu hi ha cantat la Darclée, y la Darclée canta «Thais», heus aquí la poderosa y única rahó d'haverse posat en lo Liceu aquesta *ópera* d'en Massenet, veritable calami-

tat musical com totes les coses del mestre francès, representant genui d'un art ridicol y cursi, una mena de Breton parisiench corretgit y augmentat, car ell es tossut y may calla. En una paraula, «Thais» es una obra d'infima categoria; no'n parlém mes. Altre tant podriem dir de les «Vispe Comari di Windsor» d'en Nicolai; aquella ha vingut imposada per una senyora que diuhen es una *gran artista* (jo el seu art no'l puch pahir) aquesta vingué per la necessitat d'ensenyarnos un decorat molt maco. Resulta al nostre Liceu no s'esmenan, y les excitacions del *popes* de la Wagneriana restan impotents devant dels autócratas y cossachs de la casa qui ajudats per una massa inmensa de mujiks fan lo que volen; será precis un daltabaix, una revolució complerta pera ensorrar aqueixa tirania qu'ens deshonra devant del mon civilisat. Y aixó vindrá, no'n duptin, car les revolucions estan al ordre del dia. En aquestos moments històrichs, ne cóya una molt trascendental. El cant gregoriá, el veritable cant pla s'apropa irresistible pera atuhir definitivament el *nyach nyach* desesperat que regna en les iglesies de casa nostra. Un misatger de Solesmes es estat derrerament a Barcelona, y ens consta que aviat esclatará'l moviment.

JORDI FRANCH

L'«Associació wagneriana» no para organisant audicions musicals y conferencies que solen fer sumament atractivoles les seves sessions. Un dia se tracta d'assistir á un cicle Beethoven, altre dia d'escoltar un concertista de mérits rellevants, altre de fruir la bellesa qui enclouen obres musicals com el marvellós *Octet* de Schubert, altre de festejar una agrupació instrumental estrangera, avuy d'estudiar a fons obres d'autors moderns de tant eminent talent com Humperdinck, Charpentier, etc., demá de sentir dos conferenciants qui com nostre inclit poeta Maragall y l'intelligent mestre Doménech Espanyol, tan bé saben escatir els mérits indiscutibles del drama wagneriá y la ópera mozartiana. Are ha tocat el torn a la molt gentil pianista Ná Carlota Campins, qui en un concert donat en la vetlla del 27 de Febrer ha acreditat una vegada més ses notables qualitats de mecanisme y dicció. Assistir a un concert de Na Campins no es may passar l'estona. ó més ben dit, perdre l'estona, com succeeix en moltes audicions de piano,

fins tractantse d'artistes de nota. No més cal recordar el programa que'ns oferí l'altre vegada en que's deixá sentir a la «Wagneriana»; una variadíssima esquisitat d'obres dels períodes clàssich y romántich. Pera no esser menys, aquesta vegada obri la sessió ab el *Rondó* d'una *Sonata* de Clementi, y una *Toccata* del mateix autor, d'aqueix autor meritíssim injustament oblidat durant molt temp̄ pels concertistes y avuy ressucitat per alguns del millors pianistes estrangers. Fou una nota ben simpática pera la concertista la d'haver posat en programa quelcom d'aquest autor, la *Sonata* del qual té tant de parentesch ab la de Mozart; ab algunes de la primera época de Beethoven. El *tema* de Hændel ab *variacions y fuga*, de Brahms, en els trenta y tants minuts de sa eczeució tingué tot l'auditori ab una atenció extraordinaria, fruint les belleses clàssicament pianístiques ab que la inagotable fantasia de Brahms creá aqueixes *variacions*, superiors encara tal vegada a n'aquelles altres més conegudes demunt un tema de Paganini. *Gran Sonata* (op. 11) de Schumann; heusaquí una altre brillantíssima obra desconeguda del públich, y a propòsit pera posar a prova les facultats d'un pianista. Poch se pot dir després d'una sola audició d'aqueixa *Sonata*, de la qual sols faré constar que tota ella y especialment sa primera part justifica en tots sos estrems el calificatiu de «gran» que se li dona. A la derrera part del concert, Na Campins les doná per la música de Chopin, y sols tinch de dir que aquí també estigué encertadíssima en la tria d'obres d'aquest autor, de qui tant abús n'han fet tots els pianistes, y al sentir parlar del qual obro sempre un paraigua grós que m' llegá l'oncle. Diguin lo que vulguin els amichs d'idilis tristos, deliquis malaltissos, violes que badallan, patis blaus y nits morades, lo més ferm de l'obra de Chopin, apart algunes *Poloneses*, serán sempre'ls seus *Estudis*; ells serán la font ont triarán ab preferencia els qui se les vulguin heure ab lo més seriós de Chopin, si es que no'ls manca l'halé. D'aquests *Estudis* ne triá la agraciada Na Campins tres dels més hermosos, y en llur eczeució es ont, en mon pobre judici, estigué millor de tota la vetlla. Completá la tanda chopiniana ab la *Barcarola*, tant hermosa com poch coneguda, y un dels millors *Scherzos* de l'autor, el en *do sost. major*. Per torna la pianista'ns doná comiat ab el més conegut dels *Capritxos* de Scarlatti. accentuat d'una manera molt personal.

Y are pera justificar devant dels mérits de la concertista, l'ha-ver parlat més de les obres que ecze-cutá que d'ella meteixa (cosa contraria a les costums y bones formes dels critichs en ús), sols diré que Na Campins oferí als autors d'aquelles obres una justa cooperació al seu trevall artístich, la més justa y ensopegada pera que'l selecte auditori qui la escoltá fruis amplament les moltes belleses de les obres esmentades. Y crech ben bé que estar compenetrat ab Brahms, Schumann y Chopin, y declarar a un concertista esperit digne de la llur interpretació es el millor elogi que se li pot fer.

L'Associació musical de Barcelona es una altre de les societats que en aquêts temps d'esterilitat ofereix un reconet de casa seva pera conhort d'uns quants *dilentantti*. Allí hem sentit derre-rament algunes delicioses sessions de música de *cámara*, y entre elles recordo la derrera del cicle Schumann, en la que En Pellicer y En Sánchez ens donaren una ecze-cució ben acabada de les dugues hermoses *Sonates* pera piano y violí d'aqueix autor. Recordavam una audició memorable de la *Sonata en re menor* (la millor de les dugues) donada per N'Albeniz y En Crikboom, més no's quedaren enrera els dos concertistas abans esmentats en qüestió de compenetrarse ab l'obra y fondre en un els sons dels instru-ments llurs. Mil enhorabones a n'aqueixa Associació, tot esperant els concerts que té en preparació y en els quals l'intelligent mestre Lamothe ens farà conéixer obres *noves* de Bach, Beethoven y Schumann; tot aixó, si es posible trovar un local a propòsit pera concerts en aquesta Barcelona que té dugues plasses de toros, un Liceu, dos conservatoris de música, tres frontons, un Palau de Belles Arts, una llista inacabable de centres musicals, un funicu-lar, un home com En Xim-xim, y una societat com la «Gatzara continua».

EL SEGÓN BENET BARRIOS